

Flest partibyten sker tidigt

Ett av de mer robusta resultaten från väljarforskningen är att intensiva valkampanjer visserligen kan betyda mycket för att intressera, engagera, mobilisera och informera väljare (Norris m fl, 1999; Brady & Johnston, 2006; Vreese, 2007) men samtidigt betydligt mindre när det gäller att omvända väljare (*conversion*), det vill säga framkalla partibyten från ett parti till ett annat (Lazarsfeld, Berelson & Gaudet, 1944; Farrell & Schmitt-Beck, 2002; Aardal m fl, 2004; Oscarsson, 2013). Effekten av valkampanjer på väljarnas röstningsbeteende när det gäller valet av parti är fortfarande högst begränsat trots att allt fler uppger att de bestämmer sig sent (jfr kapitel 33). Som vi kommer att se i de kommande analyserna gäller detta i hög grad även för Sverige och valet 2022.

När äger de flesta partibyten rum? Dynamiken i den svenska väljarrörligheten kan undersökas med hjälp av valundersökningarnas mellanvalspaneler. I tabell 36.1 redovisar vi resultaten av en analys av hur vanligt förekommande fem olika typer av mellanvalsbeteenden har varit bland partiväljarna 1973–2022. Genom att jämföra data från tre olika tidpunkter – *partival* insamlat vid föregående val (tidpunkt 1), *röstningsintention* insamlat i våra förvalsstudier (tidpunkt 2) och *partival* insamlat efter det aktuella valet (tidpunkt 3) – för samma individer kan vi identifiera fem olika beteenden.

Gruppen *stabila väljare* är de som vid samtliga tre tillfällen uppger att de har röstat eller tänker rösta på ett och samma parti. Andelen stabila väljare har minskat över tid, från omkring 80 procent under 1970-talet till omkring 60 procent i de tre senaste valen (se tabell 36.1). Vid 2022 års val identifierar vi 68 procent helt stabila väljare med identiskt partival 2018, röstningsintention inför 2022 års val, och partival i 2022 års val. I våra paneler ser vi alltså tecken på stabilisering av väljarbeteendet och en större andel helt stabila väljare.

Väljare med kalla fötter har vi kallat de väljare som inför ett val uppgett att de tänkt rösta på ett annat parti än vid föregående val men ändå till slut valt att falla tillbaka på sitt tidigare partival. Ett nytt parti övervägdes under valrörelsen men röstningsintentionen fullföljdes inte. Denna kategori har blivit något vanligare över tid och samlade 2022 fem procent av väljarna. De är på papperet ett slags sena valrörelsebytare men tillhör alltså väljare som prövar en ny idé, håller dörren på glänt för ett partibyte, men som till slut faller tillbaka på samma parti som de valde att rösta på fyra år tidigare.

Gruppen *tidiga bytare* har alltid varit den i särklass största bytarkategorin bland väljarna. Det handlar om väljare som i valundersökningarnas förvalsintervju uppger att de tänker rösta på ett nytt parti och sedan fullföljer bytet. Med tidigt avses här att man alltså bytt parti tidigare än då valundersökningarnas förvalsstudie går i fält, vilket är fyra-fem veckor före valet. Kategorin har haft en tendens att växa över tid, från 12 procent 1976 till 18 procent vid det senaste valet 2022. De borgerliga maktskiftesvalen 1991 och 2006 sticker också ut från den allmänna

trenden men den meningen att det varit särskilt höga andelar tidiga byten vid dessa tillfällen (20 respektive 27 procent). Regeringsskiftesvalet 2022 sticker ut i den meningen att det inte tycks ha varit någon särskilt stor andel tidiga bytare mellan 2018 och 2022 års val relativt andra närtida val.

Gruppen *sena bytare* är de som uppger strax före valet att de tänker rösta på samma parti som förra gången men som efter valet berättar för oss – i valundersökningarnas eftervalsenkät – att de röstade på ett annat parti. Detta handlar alltså om valrörelsebytare – sinnebilden för de flytande väljarna i forskningslitteraturen. I våra analyser samlar denna kategori inte särskilt stor andel av väljarkåren – på sin höjd 7–8 procent i mer sentida val, vilket väcker funderingar om hur begränsade de potentiella effekterna av partiernas valkampanjer egentligen är. Med tanke på paneldesignen underskattar vi sannolikt denna andel med någon eller några enheter. Men ändå. De sena bytare som tycks finnas inom räckhåll för omvändelse (*conversion*) sent i valrörelserna är relativt få – stabilt klart lägre än tio procent. I tillägg ägnar sig dessa sena valrörelsebytare åt olika typer av strategisk röstning och att det ibland inte kan betraktas som regelrätta partibyten (jfr kapitel 26). Det handlar snarare om ett slags korttidslån – väljare lånar tillfälligt ut sin röst till ett parti som för närvarande bedöms vara i behov av den.

Tabell 36.1 Analys av förekomsten av olika kombinationer av partival vid tidpunkt 1, röstningsintention inför val vid tidpunkt 2 och slutligt partival vid tidpunkt t2. Andel stabila väljare, väljare med "kalla fötter" samt tidiga, sena och flytande partibytare vid svenska riksdagsval 1976–2018 (procent)

	Mellanvalspanel													
	73 -76	76 -79	79 -82	82 -85	85 -88	88 -91	91 -94	94 -98	98 -02	02 -06	06 -10	10 -14	14 -18	18 -22
Stabila väljare	78	80	78	80	77	68	72	70	68	57	63	63	63	68
Väljare med "kalla fötter"	3	3	3	2	4	4	3	3	4	4	5	6	5	5
Tidiga bytare	12	12	13	11	12	20	18	16	15	27	20	21	22	18
Sena bytare	5	4	5	6	5	5	4	8	8	8	7	7	6	7
Flytande bytare	2	1	1	1	2	3	3	3	5	4	4	3	4	3
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal personer	910	955	977	948	847	803	829	605	694	915	821	708	1 815	2 076

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1973–2022: mellanvalspanelerna. En del av panelen 2014–2018 är ursprungligen från urvalet till Europaparlamentsvalundersökningen 2014.

Kommentar: I analysen ingår uppgifter om partival i föregående val (paneluppgift från föregående val, kompletterat med minnesdata för de som inte ingår i det bakåtgående panelsteget), partival vid det aktuella valet och en fråga om röstningsintention i det aktuella valet (förvalsintervju). I procentbasen ingår endast de intervju personer som angivit ett parti vid samtliga tre tillfällen. Röstningsintention bygger på en förvalsfråga om vilket parti uppgiftslämnaren avser rösta på i riksdagsvalet. Svaren har kompletterats med uppgifter om bästa parti. Sedan 2006 har frågan om röstningsintention kompletterats med en följdfråga: Intervju personer som säger sig vara osäkra på vilket parti de avser rösta på har fått en tilläggsfråga om vilket parti de lutar åt att rösta på.

Den sista femte kategori väljare i vår uppställning har vi benämnt *flytande bytare*. Det handlar här om väljare som vid de tre tillfällena vi frågat dem om röstning eller röstningsintention har uppgivit tre olika partier. De röstade på parti A vid det

första valtillfället, uppgav att de tänkte rösta på parti B vid det andra valtillfället men lade slutligen sin röst på parti C. Detta är inte heller någon stor grupp. Vid de senaste svenska valen har de flytande bytarna utgjort som mest fem procent av partiväljarna. Vid valet 2022 var det bara tre procent flytande bytare.

I de två senaste valundersökningarna har tillgången på data varit tillräckligt stor för att också analysera tajningen av partibyten i olika befolkningsgrupper (se tabell 36.2). Resultaten visar att stabila väljare tenderar att vara något fler bland äldre och lågutbildade, bland väljare som bor utanför storstäderna och, inte oväntat, bland personer som har en stark känsla av partianhängarskap. Stabiliteten är högre bland personer som står långt till vänster eller långt till höger. De största partiernas väljare tenderar att ha större andel stabila väljare än mindre partier. Mindre partier som till exempel Miljöpartiet och Liberalerna har omkring 40 procent stabila väljare, klart lägre än Socialdemokraternas 77 procent och Sverigedemokraternas 76 procent. Övriga faktorer som politiskt intresse, kunskap och förtroende har i den här analysen mycket svaga samband med partivalsstabilitet.

Tabell 36.2 Andel stabila väljare, väljare med "kalla fötter" samt tidiga, sena och flytande partibytare i olika befolkningsgrupper, 2022 (procent)

	Stabila väljare	Kalla fötter	Tidiga bytare	Sena bytare	Flytande bytare	Summa	Antal svarande
Total	68	5	18	6	3	100	2 076
Man	71	4	17	6	3	100	1 127
Kvinna	65	6	19	7	3	100	949
22–34 år	60	3	32	3	1	100	166
35–49 år	63	7	21	6	3	100	325
50–64 år	65	5	20	7	3	100	575
65–74 år	74	5	14	6	1	100	517
75+	72	4	12	8	4	100	493
Grundskola	81	2	9	5	2	100	274
Gymnasium/Eftergymnasial	68	5	18	7	2	100	653
Högskola/Universitet	63	6	21	6	3	100	958
Svensk bakgrund	69	5	18	6	3	100	1 911
Utländsk bakgrund	62	7	21	6	4	100	165
Tjänstemän	66	5	19	7	3	100	1 149
Arbetare	74	4	15	5	2	100	542
Företagare	63	8	18	8	4	100	188
Ren landsbygd	69	5	18	6	2	100	281
Mindre tätort	73	5	16	5	2	100	380
Stad eller större tätort	67	5	18	8	3	100	992
Stockholm, Göteborg, Malmö	66	5	21	5	3	100	347

Våra analyser av vid vilken tidpunkt svenska väljare tenderar att byta parti vidimerar en viktig insikt om svenskt väljarbeteende som är central för förståelsen av politisk förändring vid valurnorna: den absoluta merparten av det totala antalet partibyten har vid de allra flesta riksdagsval sedan 1976 ägt rum *innan* valrörelserna tar sin början! Med en så hög andel helt stabila väljare och väljare som får kalla fötter och landar på samma parti igen (totalt 73 procent i den här analysen) nyanserar det bilden av svensk väljarrörlighet ytterligare. Stabiliteten i resultaten

från val till val visar att denna dynamik inte är unik för ett enskilt val. Det ställer tydliga förväntningar om när och hur olika väljargrupper kommer att röra på sig inför framtida val.

Tabell 36.2 (forts.)

	Stabila väljare	Kalla fötter	Tidiga bytare	Sena bytare	Flytande bytare	Summa	Antal svarande
Mycket intresserad av politik	70	4	19	4	2	100	480
Ganska intresserad	69	5	17	6	3	100	1 140
Inte särskilt/allt intresserad	64	6	18	10	2	100	431
Låg politisk kunskap	70	5	17	6	2	100	465
Medel politisk kunskap	68	5	18	7	3	100	634
Hög politisk kunskap	68	5	18	6	3	100	959
Låg medieexponering	66	4	22	5	3	100	364
Medel medieexponering	66	5	19	7	3	100	504
Hög medieexponering	67	6	19	5	3	100	522
Övertygad partianhängare	90	1	6	3	1	100	326
Partianhängare	79	3	11	6	1	100	479
Endast partipreferens	59	6	23	7	4	100	925
Ingen partipreferens	46	10	31	9	4	100	224
Långt till vänster	74	3	15	7	2	100	415
Något till vänster	71	4	16	7	2	100	437
Varken t v eller t h	67	5	19	7	3	100	265
Något till höger	60	6	22	7	5	100	395
Långt till höger	72	6	15	4	2	100	421
Vänsterpartiet	78	3	16	2	1	100	142
Miljöpartiet	41	6	30	16	7	100	161
Socialdemokraterna	77	2	15	4	1	100	788
Centerpartiet	50	12	14	19	5	100	133
Liberalerna	39	5	37	10	9	100	94
Kristdemokraterna	55	6	23	11	5	100	101
Moderaterna	66	9	18	5	2	100	328
Sverigedemokraterna	76	3	15	5	2	100	329

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen mellanvalspanelen 2018–2022.

Kommentar: I analysen ingår uppgifter om partival i föregående val (paneluppgift från föregående val, kompletterat med minnesdata för de som inte ingår i det bakåtgående panelsteget), partival vid det aktuella valet och en fråga om röstningsintention i det aktuella valet (förvalsintervju). I procentbasen ingår endast de intervjupersoner som angivit ett parti vid samtliga tre tillfällen. Röstningsintention bygger på en förvalsfråga om vilket parti uppgiftslämnaren avser rösta på i riksdagsvalet. Svaren har kompletterats med uppgifter om bästa parti. Frågan om röstningsintention har kompletterats med en följdfråga: Intervjupersoner som säger sig vara osäkra på vilket parti de avser rösta på har fått en tillägsfråga om vilket parti de lutar åt att rösta på.

68 procent av väljarna var helt stabila i sitt partival mellan 2018 och 2022 års val.

Sex procent av väljarna tänkte byta parti men fick kalla fötter under valrörelsen och valde att rösta på samma parti som 2018.

18 procent av väljarna (och hälften av alla partibytare) hade redan bytt parti när valrörelsen 2022 tog sin början.